

телефонного довідника і тематичного покажчика. Тут подається перелік найнеобхідніших телефонів, а саме довідкових і рятувальних служб, служб медичної допомоги, транспортної інфраструктури, зокрема служби таксі, телефони довіри. Тематичний покажчик кореспондується з основною частиною атласу. Він допомагає знайти на детальних картах об'єкти туристичної інфраструктури та рекреаційні об'єкти.

У підприємстві побачили світ такі туристичні атласи міст: *Києва* (редактори Р. М. Галдецька, Л. В. Марченко), *Одеси* (редактор В. О. Прокоп'єва), *Севастополя* (редактор Г. М. Кошова), *Чернігова* (редактори Л. П. Біла, В. М. Соколова), *Ужгорода* (редактор Р. М. Галдецька) (мал. 3). Готуються до видання атласи Кам'янця-Подільського (редактор

Мал. 3. Туристичний атлас Ужгорода (обкладинка та фрагмент карти)

Л. І. Півак), Львова (редактор О. Ю. Король). Атласи Одеси і Севастополя на прохання користувачів видані російською мовою.

Для укладання атласів міст редактори використовують матеріали космічного знімання, офіційну статистику та довідкову інформацію, інтернет-ресурси.

На підприємстві запроваджене правило постійного оновлення ("чергування") інформації на випадок перевидання атласів (це пов'язано зі швидкими темпами урбанізації міст).

Висновки. За останнє десятиріччя на підприємстві проведено велику редакторську роботу зі створення серій атласів міст України різної тематичної спрямованості. Тим самим зроблено значний внесок у розвиток атласного картографування. Показником сучасних методів редагування та підготовки до видання атласів міст є: застосування матеріалів космічного знімання для оновлення основних елементів змісту; створення уніфікованої системи умовних позначень для кожної серії атласів; регулярне чергування географічної основи і тематичного змісту картографічних творів з метою їх перевидання; упровадження нових дизайнерських рішень для покращення зовнішньої привабливості картографічних творів.

Література

1. *Атлас*. Київ. Вип. 1. Щорічне довідкове видання. – К.: ДНВП "Картографія", Укргеодезкартографія, 1998. – 159 с.
2. *Київ*. Київська область. Атлас автомобіліста. – К.: ДНВП "Картографія", 2004. – 136 с.
3. *Київ*. Атлас туриста: сост. и подгот. к печати НРКП ПКО "Картография". – М.: ГУГК, 1988. – 168 с.
4. *Львов*. Атлас туриста: сост. и подгот. к печати НРКП ПКО "Картография". – М.: ГУГК, 1989. – 127 с.
5. *Сосса, Р.І.* Картографічні твори, видані ДНВП "Картографія" (1945-2003 рр.): бібліографічний покажчик / Р.І. Сосса. – К.: ДНВП "Картографія", 2004. – 248 с.

Надійшла 31.01.14

* * *

УДК 528.912

Р. М. Галдецька, Л. В. Марченко, В. В. Молочко

АТЛАСИ ТА КАРТИ КИЄВА, ВИДАНІ ДНВП "КАРТОГРАФІЯ": ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД

Проанализированы изданные в ГНПП "Картография" картографические произведения на территорию города Киева, начиная с туристических схем, которые издавались с 1972 г., до детальных планов и атласов современности. Описаны особенности их содержания и изменения, внесенные при их переиздании.

The cartographic products for the territory of the city of Kiev beginning with tourist schemes, which had been published since 1972, to detailed plans and atlases of nowadays were analyzed. The features of their content and changes by their republication were described.

Картографування міста Києва розпочалося на підприємстві з моменту підготовки до видання туристичних схем. Першу таку схему – *туристичну*

схему міста Києва підготувала до друку в 1972 р. редактор Т. О. Ремізовська російською мовою. У 1975 р. редактор Ю. І. Лоза розробив інший варіант цієї схеми, яка вийшла у збільшеному форматі з доповненим змістом та врізками центральної частини міста і Пущі-Водиці. Перевидувалася

© Р. М. Галдецька, Л. В. Марченко,
В. В. Молочко, 2014

схема без змін у 1977 і 1978 рр., а в 1979 р. були внесені зміни і доповнення.

У 1980 р. Ю. І. Лоза запроєктував оновлену туристичну схему міста у зміненому форматі, доповнену схемами Києво-Печерського державного історико-культурного заповідника, Державного архітектурно-історичного заповідника "Софійський музей", Музею народної архітектури та побуту Української РСР, а також картою авто туриста, яка перевидавалася у 1981 р. (редактори Ю. І. Лоза, Г. П. Руденко).

У 1984 р. редактор Н. А. Овсяннікова підготувала туристичну схему міста Києва у збільшеному форматі (98×69 см), доповнену врізками центральної частини міста, схемами ліній Київського метрополітену і Виставки досягнень народного господарства Української РСР. Схема вийшла друком у 1985 р. й перевидавана у 1986 і 1987 рр.

У 1977, 1979, 1980, 1985 рр. туристичні схеми виходили також латинкою: англійською, німецькою та французькою мовами.

У 1988 р. було підготовлено до друку туристичну схему Києва формату 96×82 см з текстовим додатком. Зміст збагачено іншими схемами: ліній Київського метрополітену, околиць Києва, центру міста, Центрального парку культури та відпочинку, Труханового острова (Дніпровського парку культури та відпочинку), Ландшафтного парку імені Є. В. Вучетича, Парку імені В. М. Примаківа, Голосіївського парку імені М. Т. Рильського, Гідропарку, Центрального республіканського ботанічного саду АН УРСР, Ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна, зоопарку, Державного музею народної архітектури та побуту України, Державного архітектурно-культурного заповідника "Софійський музей", Києво-Печерського державного історико-культурного заповідника, Виставки досягнень народного господарства Української РСР (редактор Ю. І. Лоза, художнє оформлення Д. В. Ісаєва, С. О. Шкільного).

З 1979 по 2002 рр. видавалися схеми пасажирського транспорту (редактори Г. П. Руденко, Л. Б. Хмара, Р. М. Галдецька, Л. В. Марченко), доповнені схемами для авто туристів, приміського та міжміського транспорту, ліній метрополітену, а деякі видання – врізками центральної частини міста і Пущі-Водиці.

До літньої Олімпіади 1980 р. на підприємстві було виготовлено туристичну схему міста Києва "Спортивні споруди" російською мовою, де, крім основного змісту, було подано маршрути естафети олімпійського вогню по місту, схему Республіканського стадіону (тепер НСК "Олімпійський") [7].

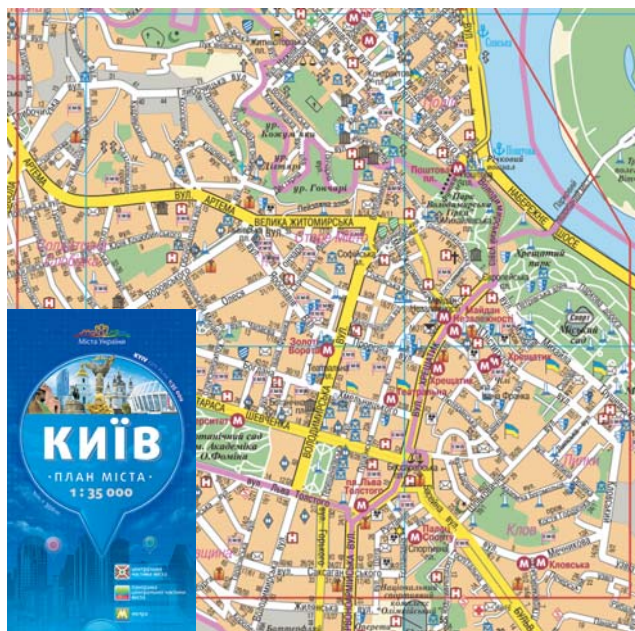
У 1992 р. в ДНВП "Картографія" започаткована серія планів "Міста України", а з 1993-го почали видавати **плани міста Києва** українською мовою. Перший з них підготувала до видання редактор Л. В. Гаврилюк у масштабі 1:25 000 на географічній основі Укргеодезкартографії, який доповнює покажчик вулиць та площ, карти околиць та схема ліній метрополітену. Перевидання цього твору зі змінами і доповненнями здійснили у 1994 р. редактори Л. В. Гаврилюк, Р. М. Галдецька, а у 1995 р. – Л. В. Гаврилюк, Р. М. Галдецька, О. І. Заборський, у 1997-2000 та 2004 рр. – Р. М. Галдецька (останнє

видання з адресно-телефонним довідником та схемами міського транспорту і картою центру міста). Видання 1998 р. включало перелік об'єктів, які були перейменовані протягом 1990-1998 рр.

У 1996 р. видано план міста Києва латинкою в масштабі 1:40 000, який доповнював план центральної частини міста у масштабі 1:15 000 та схема Київського метрополітену. Текст та умовні позначення подано п'ятьма мовами (українською, російською, англійською, німецькою, французькою). План перевидавався у 1997 р. (редактор Р. М. Галдецька). На його основі у 1996 р. випущено астрологічну карту Києва (ред. Р. М. Галдецька, астролог В. Аманді) [7].

План міста Києва у масштабі 1:27 000, доповнений планом центральної частини в масштабі 1:15 000, картою околиць у масштабі 1:200 000, схемою ліній Київського метрополітену, переліком вулиць і площ, об'єктів, які були перейменовані, вийшов у 2000 р.; перевидавався з внесенням змін і доповнень протягом десяти років (редактор Р. М. Галдецька). Латинкою цей план було видано у 2002 р. (умовні позначення та покажчик вулиць подано українською, англійською, французькою та німецькою мовами), а перевидавано у 2003, 2004, 2007, 2008 рр.

У 2000 р. побачив світ план міста масштабу 1:35 000 (редактор Р. М. Галдецька; мал. 1), який доповнювала карта-врізка центральної частини, схема ліній метрополітену, мальована карта центру з визначними об'єктами, з покажчиком вулиць та об'єктів спеціального змісту (державних та міських органів управління, районних державних адміністрацій, правоохоронних органів, районних управлінь внутрішніх справ, державних автоінспекцій, відділів ДАІ, податкових адміністрацій, міжрайонних реєстраційно-екзаменаційних відділень, митниць, вокзалів, автостанцій, аеропорту, посольств і дипломатичних представництв, готелів, музеїв, театрів і концертних залів, філармонії, кінотеатрів, навчальних закладів).

Мал. 1. Обкладинка та фрагмент плану міста Києва масштабу 1:35 000

Плани цього масштабу виходять дотепер державною мовою, а також російською (з 2004 р.), латинкою (з 2008 р.). На основі цього твору у 2005 р. видано план "Київ. Пасажирський транспорт" масштабу 1:35 000 (редактор Л. В. Марченко), який перевидається постійно. На ньому, крім елементів географічної основи, відображено виходи станцій метро, маршрути автобусів, тролейбусів, трамваїв з підписами усіх зупинок, схеми ліній метрополітену і міської електрички, на звороті подано схему руху маршрутних таксі з описом усіх маршрутів, а ще переліки маршрутів міського пасажирського транспорту, вулиць та площ, підписаних на карті.

Окремо видавалися плани центральної частини міста:

- у 1999 р. – план центральної частини міста у масштабі 1:8 000 українською, російською, англійською та німецькою мовами (редактор Л. І. Півак), доповнений мальованою схемою Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника (художник О. Ю. Андрущенко) та фотографіями Ю. М. Бусленка (перевидавався у 2001 р.);

- у 2001 р. – мальований план центру міста українською мовою та латинкою (художниця Г. С. Зиміна, редактор Р. М. Галдецька) з позначенням видатних об'єктів (перевидавався у 2005 та 2006 рр., а потім його було розміщено і на звороті плану Києва масштабу 1:35 000);

- у 2007 р. – космічний знімок та план центральної частини міста (на звороті) у масштабі 1:8 000 з переліком вулиць та площ, підписаних на плані (вказано номери будинків та об'єкти інфраструктури міста); перевидавався у 2008 р.

До 1999 р. плани Києва виходили у складеному вигляді, а згодом було видано настінний план у масштабі 1:19 000 формату 83×116 см (редактори Р. М. Галдецька, Л. В. Марченко), офісну карту масштабу 1:15 000 (формат 84×97 см і 97×168 см) з додатковою картою околиць міста (редактор Р. М. Галдецька), яка перевидається дотепер. У 2009 р. видано настінний космічний знімок "Київ. Оболонь" у масштабі 1:5 200. Також невеликими накладками видавалися плани окремих районів міста в масштабах від 1:7 500 до 1:13 000. Вони дотепер виходять окремими виданнями на замовлення державних організацій та приватних осіб.

Атласи міста почали видавати з 1987 р., коли вийшов друком "Атлас туриста Києва" (відпов. редактор Ю. І. Лоза, редактори Л. Б. Хмара, Н. А. Овсяннікова) [4]. Спеціальний зміст цього твору розробив великий колектив авторів: В. М. Бабіченко, А. П. Федоренко, Ю. І. Лоза, Н. А. Овсяннікова, І. М. Падун, В. М. Піщолка, Л. С. Рибчинко, Л. Б. Хмара, А. В. Шибіко. Атлас має 168 сторінок, складається з восьми розділів: 1. Вступ. Туристичні організації; 2. Визначні пам'ятки; 3. Культура, просвіта, спорт; 4. Сфера послуг (план міста в нарізці); 5. Маршрути екскурсій; 6. Природні умови; 7. Місця відпочинку; 8. Приміські зони відпочинку. Усі карти доповнюють пояснювальні тексти і предметні покажчики. На форзацах розміщено карти Києва з околицями: "Адміністративна карта" та "Рельєф", а на обкладинці – схема Київського метрополітену. Атлас доповнює покажчик внутрішньоміських об'єктів (зображений на картах най-

більшого масштабу в нарізці), зокрема: площ, бульварів, проспектів, вулиць, провулків, узвозів, історичних частин міста, урочищ, станцій метрополітену, зупинок міського транспорту, заток, озер, островів, набережної, гір. Атлас було укладено російською мовою, а у 1989 р. його видано також англійською, німецькою та французькою мовами.

Цей атлас і дотепер несе потужну інформаційну базу та, безперечно, є комплексним довідником історико-культурних знань про місто Київ радянських часів. Користуючись ним, можна дослідити зміни назв географічних об'єктів міста, розростання території та інфраструктури.

У 1998 р. підприємство розробило *атлас Києва – щорічне довідкове картографічне видання* [1] (відпов. редактор Л. І. Півак, редактори Р. М. Галдецька, Л. В. Марченко). Це найбільш об'ємний атлас міста (формат 21×29 см), що укладений на точній картографічній основі з використанням цифрової карти Києва масштабу 1:10 000, де подано карти масштабу 1:12 000, а центральна частина збільшена у два рази та укладена українською і латиницею.

На 184-х сторінках атласу розміщено карти, на яких подано всі будинки та їхні номери, з максимальною точністю та детальністю показано всі вулиці, навіть такі, на яких залишився один або кілька будинків, а також нові. Назви вулиць погоджені з Управлінням охорони пам'яток історії, культури та історичного середовища Київської міської державної адміністрації, що займається усіма перейменуваннями у місті та присвоєнням нових назв. Для атласу було розроблено класифікацію проїздів, що дало можливість чітко простежувати основні та другорядні транспортні магістралі з дорожніми розв'язками. Система умовних знаків відображує об'єкти інфраструктури міста. Тут детально виписано назви історичних частин міста, навіть тих, що були втрачені та забуті і не відображались на планах міста, серед них: Галагани, Кинь-грусть, Саперне поле, Плоське, Казенні дачі тощо.

Доповнює атлас довідкова текстова частина, де подано покажчик вулиць, а також назви органів

Мал. 2. Обкладинка та фрагмент карти з атласу Києва

державного та міського управління, інфраструктури міста з позначенням номера сторінки та квадрата, що дає можливість легко знаходити розташування потрібних об'єктів.

Атлас витримав понад десять перевидань (останній випуск – № 16, 2013 р. (див. мал. 2) [2]). До кожного вносилися зміни і доповнення, зокрема чергувалися та актуалізувалися як елементи географічної основи, так і тематичного змісту, що пов'язано зі стрімким розвитком міста. Починаючи з 2005 р., до атласу стали додавати плани міст-супутників: Борисполя, Броварів, Бучі, Вишневого, Вишгорода, Ірпеня.

Атлас виходив і у зменшеному вигляді, відповідно меншого формату й масштабу основної території:

- формату 19×11 см (А-5), масштаб карт 1:22 000 (атлас "до кожного будинку");
- формату 16,5×10,5 см у масштабі 1:27 000 (кишеньковий);
- формату 7,2×9,5 см, масштаб карт 1:30 000 (міні-атлас).

На базі атласу Києва масштабу 1:12 000 підготовлено **атлас автомобіліста Києва та Київської області**. Його видано у 2004 р., перевидано у 2006, 2008 рр. (редактор Р. М. Галдецька, Л. В. Марченко) [6]. Атлас складається з п'яти частин: 1. Космічні зображення забудови міста Києва; 2. План міста Києва в масштабі 1:12 000 (в нарізці); 3. План центральної частини міста в масштабі 1:6 000; 4. Карта Київської області в нарізці масштабу 1:500 000; 5. Довідкова частина (тематичний покажчик, покажчик вулиць, перелік перейменованих об'єктів, дорожні знаки).

Зміст карт основної частини атласу збагачено схемами транспортних розв'язок та позначень об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури (станцій технічного обслуговування, автозаправних станцій, автосалонів, авторинків, магазинів з продажу автомобілів, центрів оренди автомобілів; автошкіл, курсів водіїв; парковок; медичних комісій тощо). Атлас включає об'ємний тематичний покажчик, який надає довідкову інформацію про об'єкти дорожньо-транспортної інфраструктури.

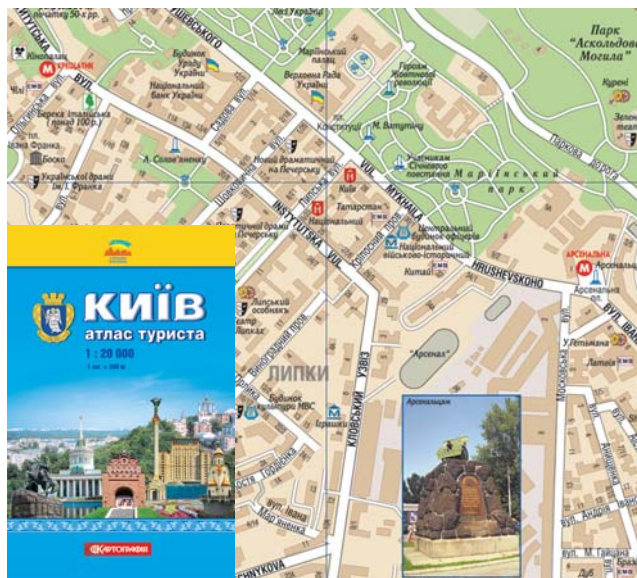
Цей атлас став основою для підготовки твору **"Київ. Атлас автомобіліста"** масштабу 1:16 000, в якому збережено тематичне навантаження його попередника, виключено лише тематичний покажчик, проте внесено перелік міських об'єктів, які було перейменовано протягом 1993-2012 рр. Атлас автомобіліста було видано вперше у 2006 р., а тепер він перевидастся майже щорічно (2008-2010, 2012-2014 рр.).

Серед атласів Києва, виданих ДНВП "Картографія", треба виділити атлас краєзнавчої тематики, створений для вивчення шкільного курсу "Рідний край" – **Атлас "Мій Київ"** для 5-го класу середньої загальноосвітньої школи, виданий у 2001 р. (перевидався у 2002 та 2007 рр.) [3]. Над атласом працювали методисти Київського інституту післядипломної освіти імені Б. Грінченка Р. Р. Коваленко, Л. Б. Паламарчук, Н. І. Чанцева; редактор атласу – І. О. Європіна.

На 20-ти сторінках атласу вміщено 18 карт і схем та значна кількість ілюстрацій з текстовими поясненнями. Тут представлено карти: Київ на карті світу, Європи та України; Адміністративні райони та істо-

ричні місцевості; Рельєф; Мікрокліматичні райони; Річки та водойми; Рослинний і тваринний світ; Київ промисловий; Транспорт та зв'язок; Видатні імена на карті Києва; Видатні будівничі Києва, а також схеми: Києво-Печерської лаври, Софії Київської, Михайлівського Золотоверхого монастиря, Ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна, зоопарку. Атлас доповнюють світлини й тексти за темою карт.

У 2011 р. видано **атлас туриста Києва** масштабу 1:20 000, в якому, крім плану міста в нарізці та його центру в збільшеному масштабі (1:10 000), подано карти пасажирського транспорту (автобусні, тролейбусні, трамвайні маршрути), схему ліній метрополітену та приміських електропоїздів (мал. 3). В окремому розділі "Візитка міста" розміщено плани вулиці Хрещатик та Андріївського узвозу, на яких відмічено видатні будівлі, подано їхні фотографії і поруч текстовий опис об'єктів. У цьому ж розділі вміщено мальовані схеми Києво-Печерської лаври, Національного архітектурно-історичного заповідника "Софія Київська", Михайлівського Золотоверхого монастиря, Музею народної архітектури та побуту України, Козацького етнографічного музею "Мамаєва слобода", Меморіального комплексу "Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років", зоопарку, Національного ботанічного саду НАН України імені М. Гришка, Ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна, карту Державного історико-архітектурного заповідника "Стародавній Київ", на яких цифрами позначено всі рекреаційні об'єкти, доповнені текстом з історії заснування та сучасного стану вищезазначених видатних місць [5].

Мал. 3. Обкладинка та фрагмент карти з атласу туриста Києва

Наступний розділ атласу – "Визначні місця Києва" – складається зі світлин і текстового опису найвідоміших об'єктів культурної спадщини міста, в т. ч. вищезазначених, а також фортифікаційних, культових, громадських споруд, будинків видатних архітекторів, палаців та садиб відомих осіб.

Наприкінці атласу вміщено тематичний покажчик,

в якому подано перелік об'єктів, позначених на основній карті (в нарізці): дипломатичні представництва, театри, музеї, культові споруди, готелі, туристичні комплекси. Є в атласі й загальна довідкова інформація для туристів та гостей міста і покажчик вулиць.

Висновки та перспективи. Таким чином, на території міста Києва існує велика кількість картографічних творів, більшість з яких – це атласи "до кожного будинку". Перші атласи створювалися з періодичністю один на 8-10 років, а в часи незалежності картографування міста набуло свого розквіту: плани та атласи стали виходити українською мовою щорічно, поступово збагачувалося їхнє змістове наповнення та оновлювалась інформація за космічними знімками.

На сьогодні існує потреба у створенні комплексного картографічного твору на територію міста Києва, в якому будуть враховані напрацювання попередніх років.

Література

1. *Атлас*. Київ. Вип. 1. Щорічне довідкове видання. – К.: ДНВП "Картографія", Укргеодезкартографія, 1998. – 159 с.
2. *Атлас*. Київ. Вип. 16. Щорічне довідкове видання. – К.: ДНВП "Картографія", 2013. – 168 с.
3. *Атлас*. Мій Київ. 5 клас. – К.: ДНВП "Картографія", 2001. – 20 с.
4. *Київ*. Атлас туриста. – К.: ГУГК, ПКО "Картографія", 1987. – 168 с.
5. *Київ*. Атлас туриста. – К.: ДНВП "Картографія", 2011. – 96 с.
6. *Київ*. Київська область. Атлас автомобіліста. – К.: ДНВП "Картографія", 2004. – 136 с.
7. *Сосса, Р.І.* Картографічні твори, видані ДНВП "Картографія" (1945-2003 рр.): бібліографічний покажчик / Р.І. Сосса. – К.: ДНВП "Картографія", 2004. – 248 с.

Надійшла 11.02.14

* * *

УДК 528.94

Р. І. Сосса

ПОЛІТИКО-АДМІНІСТРАТИВНІ Й АДМІНІСТРАТИВНІ КАРТИ

Рассмотрены особенности картографирования политико-административного и административно-территориального устройства Украины. На примере картографической деятельности ГНПП "Картографія" изложены основные этапы создания политико-административных и административных карт в Украине.

Special aspects of mapping of administrative and territorial arrangement are considered. Basing on the experience in cartographic activity of SSPE "Kartographia" the main stages of creation of administrative and territorial maps in Ukraine are described.

Важливою складовою багатьох картографічних творів є елементи політичного, політико-адміністративного та адміністративно-територіального устрою. Найдокладніше інформація про політико-адміністративний устрій подається на спеціальних тематичних картах – політичних, політико-адміністративних, адміністративних, де вона становить основний їх зміст.

Адміністративні карти займають особливе місце серед карт широкого використання. Вони розраховані на велике коло споживачів у всіх сферах господарської, громадської та культурної діяльності для використання при вирішенні завдань управління і планування, одержання географічної довідкової інформації. Тому вони містять значний обсяг загальногеографічної інформації.

Традиційно до змісту адміністративних карт включають: розмежування адміністративно-територіального устрою (державні кордони, межі адміністративних одиниць), адміністративні центри, назви та кількість мешканців населених пунктів, тип населеного пункту (місто, селище, село), основні шляхи сполучення (залізниці, автомобільні й водні шляхи сполучення), особливості географічних умов (гід-

рографія, рельєф та ґрунтово-рослинний покрив), інформацію про розміри території та кількість жителів.

Особливістю картографування адміністративно-територіального устрою є його офіційна складова. Створювані адміністративні карти повинні базуватися насамперед на достовірній інформації, що забезпечується використанням актуальної географічної основи, офіційно наданих відповідними установами та організаціями матеріалів і даних. Часто адміністративні карти мають статус офіційного видання.

Правильність відображення змісту карти визначається як рівнем розвитку цього виду картографування і наявністю відповідних нормативно-технічних документів, так і наявністю належного виробничого та кадрового забезпечення для якісного відтворення інформації.

Відносно швидке "старіння" адміністративних карт, необхідність приведення їх у відповідність до сучасності зумовлюють потребу в систематичному оновленні основного змісту цих карт через короткі проміжки часу (1-3 роки). Практично постійно відбуваються зміни в політичному й адміністративному устрої території картографування, у транскрипції назв географічних об'єктів,

© Р. І. Сосса, 2014